

ТЕПАК СВЯТОСЛАВ ЯРОСЛАВОВИЧ

*Київський інститут інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального права, процесу та криміналістики*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДОСТОВІРНОСТІ З ІНШИМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ ДОКАЗІВ

Достовірність доказів як їх процесуальна властивість, що відображає відповідність доказів змісту об'єктивній дійсності та придатність на основі такої відповідності використовуватися для встановлення фактів й обставин, які мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [5, с. 187–188], тісно пов'язана з іншими процесуальними властивостями доказів. Коло останніх визначено у частині 1 статті 94 КПК України, в якій законодавець до їх числа, окрім достовірності доказів, відносить також їх належність, допустимість, достатність та взаємозв'язок для прийняття відповідно до процесуального рішення [7].

Виходячи з нормативно закріпленої системи процесуальних властивостей доказів, першою підлягає встановленню їх належність, стосовно взаємозв'язку якої з достовірністю доказів у доктрині кримінального процесу висловлено два підходи. Так, одна група вчених вказує на відсутність між цими процесуальними властивостями доказів зв'язку, пояснюючи свою позицію тим, що належний доказ може бути як достовірним, так і ймовірним, і, навпаки, достовірний доказ може бути як належним, так і неналежним [2, с. 284; 9, с. 107]. Друга група вчених констатує наявність зв'язку між належністю доказів та їх достовірністю [10, с. 93], але відзначає його односторонній характер, обґрунтовуючи це тим, що тільки належний доказ може бути визнаний достовірним [11, с. 12], а визнання доказу неналежним виключає визнання його достовірним [8, с. 188], оскільки він не перебуває в ґносеологічному зв'язку з обставинами, які мають значення для кримінального провадження [14, с. 97].

Поділяючи другий із наведених підходів, потрібно вказати, що визнання доказу неналежним унеможлиблює його подальшу оцінку з огляду на неможливість підтвердження за його допомогою обставин, зазначених у статті 85 КПК України. І, навпаки, визнання доказу належним створює передумови для його подальшої оцінки з точки допустимості та достовірності. При цьому, як вказують вчені в ході визначення взаємозв'язку належності та достовірності, належність доказу не вирішує задалегідь питання про його достовірність, а лише створює потенційну можливість для її встановлення [11, с. 12], у зв'язку з чим в деяких випадках належний доказ може бути недостовірним через наявність фактів, які несприятливо впливають на процес його формування [13, с. 34]. Так, визнані належним доказом показання свідка можуть визнаватися

недостовірним доказом з огляду на встановлення неправильного сприйняття свідком обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні та щодо яких він надав показання, визнаний належним доказом висновок експерта – з огляду на відсутність в нього спеціальних знань і кваліфікації з досліджуваних питань тощо.

Після визнання доказу належним суб'єкт доказування, визначений у частині 1 статті 94 КПК України, переходить до його оцінки з точки зору допустимості. У доктрині кримінального процесу констатується безсумнівний зв'язок достовірності доказів з їх допустимістю [2, с. 284; 9, с. 107; 10, с. 93], оскільки встановлення останньої пов'язано з вирішенням питання про те, чи передбачено законом дане джерело відомостей про факти, чи дотримано вимог його виявлення, закріплення і як вплинули на достовірність відомостей процесуальні порушення, якщо вони були допущені [13, с. 34]. Так, визнання доказу недопустимим внаслідок допущених порушень норм кримінального процесуального закону призводить до правових наслідків, визначених частиною 2 статті 86 КПК України, і, відповідно, зумовлює недоцільність здійснення подальшої його оцінки з точки зору достовірності. У цьому контексті Ю. І. Лозинська звертає увагу, що на взаємозв'язок допустимості доказів із їхньою достовірністю вказують положення частини 6 статті 97 КПК України, згідно з якими показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами, відмінними від положень частини 2 статті 97 КПК України, тобто недопустимі докази не можуть бути залучені до з'ясування достовірності як показань із чужих слів, так і інших доказів, які містять фактичні дані, щодо яких були дані такі показання [8, с. 185]. І, навпаки, якщо в ході отримання доказу були допущені порушення норм кримінального процесуального закону, які не призвели до визнання його недопустимим, вони зумовлюють необхідність оцінки такого доказу з точки зору його достовірності. У випадках, коли порушення порядку отримання доказу не впливає на його достовірність, на думку Д. Є. Крикливця, порушення одних аспектів порядку отримання доказу компенсується дотриманням низки інших [6, с. 243]. При цьому правила допустимості доказів покликані гарантувати дотримання прав учасників процесу під час збирання доказів і забезпечити достовірність одержаних відомостей, внаслідок чого їх недотримання тягне за собою виникнення сумнівів різного ступеня істотності в достовірності отриманої інформації [11, с. 12]. Спростування таких сумнівів призводить до визнання доказів достовірними, а їх підтвердження зумовлює достовірність отриманих фактичних даних, у зв'язку з чим викликає заперечення А.М. Безносюка, який вказує, що допустимі докази обов'язково повинні бути достовірними [1, с. 8].

Поряд із цим, у доктрині кримінального процесу виокремлюються ще дві відмінності оцінки доказу з точки зору достовірності від його оцінки за процесуальними властивостями належності та допустимості. По-перше, як вказує С. О. Ковальчук, оцінка достовірності доказу перед-

бачає співставлення його змісту зі змістом інших доказів, у зв'язку з чим для формування висновку щодо достовірності доказу необхідною є сукупність доказів, які стосуються однієї й тієї самої обставини предмета доказування [5, с. 346]. По-друге, як відзначає В. В. Вапнярчук, якщо неналежність чи недопустимість найчастіше є очевидною відразу, і такий доказ виключається з процесу доказування, то його недостовірність може бути констатована лише на основі певної зібраної сукупності доказів [2, с. 284].

Встановивши належність, допустимість і достовірність доказів, суб'єкт доказування здійснює їх оцінку з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Оцінка доказів у всій сукупності та взаємозв'язку, як наголошує А. А. Павлишин, є найбільш істотною умовою визначення їх достовірності, оскільки відірвано від системи доказів окремий доказ може трактуватися неоднозначно [3, с. 210–211]. При цьому вчені звертають увагу й на інший аспект взаємозв'язку оцінки достовірності та достатності доказів – момент її здійснення. Як вказує М. М. Стоянов, достовірність повинна остаточно визначатися безпосередньо перед ухваленням підсумкового процесуального рішення та у сукупності з усіма іншими доказами, оскільки у протилежному випадку досить великою є небезпека передчасного визнання доказу недостовірним, що спричинить необґрунтовану відмову від його використання в доказуванні у справі [12, с. 508].

Таким чином, достовірність тісно взаємопов'язана з іншими процесуальними властивостями доказів – їх належністю, допустимістю, достатністю та взаємозв'язком для прийняття відповідного процесуального рішення. Кожна з процесуальних властивостей доказів, як відзначає В. М. Зінченко, має свою функціональну спрямованість, з урахуванням якої вона дозволяє відобразити той або інший аспект їх придатності для використання під час кримінального провадження [4, с. 46–47]. У зв'язку з цим достовірність є процесуальною властивістю доказів, однорівневою з їх належністю, допустимістю, достатністю та взаємозв'язком для прийняття відповідного процесуального рішення, не може ототожнюватися та поглинатися ними.

Список використаних джерел:

1. Безносьюк А. М. Гарантії достовірності показань підозрюваного та обвинуваченого : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2012. 16 с.
2. Вапнярчук В. В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування : монографія. Х. : Юрайт, 2017. 408 с.
3. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах. Т. 19. Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура / ред. кол.: В. Т. Нор та ін. Х. : Право, 2020. 960 с.
4. Зінченко В. М. Достатність доказів у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2020. 231 с.
5. Ковальчук С. О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи : монографія. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2017. 618 с.

6. Крикливець Д. С. Щодо можливості запровадження асиметричної оцінки доказів у кримінальне судочинство України. *Право і суспільство*. 2017. № 4. С. 239–244.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
8. Лозинська Ю. І. Достовірність показань свідка та її з'ясування у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2018. 259 с.
9. Ратнова А. В. Кримінальні процесуальні та криміналістичні основи використання електронних документів у доказуванні : дис. ... д-ра філософії: 081 – Право. Львів, 2021. 248 с.
10. Сергеева Д. Б. Поняття та сутність достовірності доказу як його властивості. *Юрист України*. 2014. № 1. С. 89–95.
11. Стоянов М. М. Властивості доказів у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2010. 20 с.
12. Стоянов М. М. Достовірність доказів у кримінальному провадженні: аналіз нормативного регулювання. *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу* (м. Одеса, 16–17 травня 2013 року) / відп. за вип. В. М. Дрьомін. Одеса: Фенікс, 2013. Т. 2. С. 506–508.
13. Чупрікова І. Л. Допустимість доказів у світлі нового Кримінального процесуального кодексу : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2015. 186 с.
14. Шабаровський Б. В. Перевірка доказів у кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Острог, 2019. 237 с.

Ключові слова: докази, оцінка доказів, процесуальні властивості доказів, належність, допустимість, достовірність, достатність.

Key words: evidence, evaluation of evidence, procedural properties of evidence, relevance, admissibility, reliability, sufficiency.

ЦИСАРЕНКО ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРОКУРОРОМ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ТА ІНШИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ФОРМІ ДІЗНАННЯ

Актуальність теми дослідження обумовлена неоднозначним розумінням, перш за все у правозастосовчій практиці, сутності та реалізації повноважень прокурора щодо особистого проведення ним слідчих